

СЕКЦІЯ 5. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Дністрянський М. С.

д. геогр.н., професор,
професор кафедри географії України
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна

НОВІ НЕБЕЗПЕКИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ МАКРОРАЙОНІВ УКРАЇНИ Й НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ ПРІОРИТЕТІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Анексія Росією Криму та окупація частин Донецької та Луганської областей створила нові та актуалізувала задовжені проблеми соціально-політичного й економічного розвитку різних частин держави. Ідентифікацію та типізацію всієї сукупності небезпек регіонального розвитку доцільно здійснювати з урахуванням такої моделі макрорайонування, яка не лише виявляла б гомогенні економічні умови [4, с. 164] чи географію центрів впливу [3, с. 27], але й інтегрально відображала б об'єктивні відмінності макрорайонів за усіма суспільно-географічними характеристиками, їхнє особливе місце в суспільно-географічному устрої країни, а також наявність особливих соціально-політичних передумов. В цьому контексті своєрідність суспільно-географічних красвидів більшої частини держави так чи інакше визначається історико-культурними чинниками, а також пов'язаними з ними відмінностями заселення і політичного розвитку, етнічного і релігійного складу населення. З урахуванням таких підходів в дослідженні тенденцій регіонального розвитку як окремі макрорайони України з характерними особливостями суспільно-географічного ландшафту було виділено такі частини держави: 1) Закарпатський район (Закарпатська область); 2) Галицький район (Івано-Франківська, Львівська і Тернопільська області); 3) Волинський район (Волинська і Рівненська області); 4) Буковинсько-Північно-Бессарабський район (Чернівецька область); 5) Подільсько-Поліський район (Вінницька, Хмельницька і Житомирська області); 6) Центрально-Правобережний район (Київська, Кіровоградська, Черкаська області); 7) Центрально-Лівобережний район (Полтавська, Сумська, Чернігівська області); 8) Дніпровсько-Харківський район (Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області); 9) Донецький район (Донецька і Луганська області); 10) Одеський район (Одеська область); 11) Центрально-Причорноморський район (Миколаївська і Херсонська області); 12) Кримський район (АР Крим) [2, с. 14].

На сьогодні кожен з окреслених макрорайонів характеризується особливими історично-географічними, етнокультурними та природно-ресурсними передумовами. Ця схема районування розкриває також й суттєві регіональні відмінності рівнів урбанізації населення, структури його розселення, демографічної та соціально-економічної ситуації в Україні. Також важливо, що всі макрорайони виділяються характерними рисами політичної активності громадян [1, с. 281] та своєрідним набором як сприятливих, так і негативних чинників регіонального розвитку. Зокрема, в контексті загроз територіально-політичній цілісності держави та пов'язаними з ними ментально-політичними небезпеками, зумовленими недостатнім рівнем ідентифікації населення з українською державністю, очевидно є пріоритетність проблеми відновлення суверенітету України у Криму та на непідконтрольній частині Донецького макрорайону. Причому важливо підкреслити, що негативні тенденції розвитку цих макрорайонів були помітними з самого початку проголошення незалежності України. Зокрема, у Криму державні структури України ніколи не обмежували діяльність добре організованої і фінансованої мережі проросійських громадсько-політичних організацій, що сприяло збереженню радянської ідентичності в поєднанні з російським патріотизмом. Тобто центральна українська влада практично не здійснювала регіональної політики з позицій державних інтересів, навіть не намагаючись обґрунтувати й пропагувати історично-культурні та соціально-економічні підстави поєднаності Криму з материковою Україною, обмежити антиукраїнську пропаганду, сподіваючись лише на економічне та кар'єрне зацікавлення різних впливових кримських груп.

Так само вразливим щодо проявів територіально-політичної дестабілізації був і Донецький макрорайон (Донецька, Луганська області), що пов'язано як з особливостями його заселення, соціально-економічного освоєння, недостатньою інтегрованістю в українські національно-державницькі процеси, так і з домінуванням місцевих фінансово-промислових груп з кон'юнктурними політичними інтересами, що визначило сильно виражений ступінь регіональної політичної самосвідомості на фоні значного поширення радянської ідентичності. В умовах недостатньої поєднаності Донецького макрорайону з українською державницькою ідеєю Росія навесні 2014 р. розпочала гібридну війну з залученням місцевих сепаратистських середовищ, внаслідок чого на початок 2020 р. Україна не контролює ситуації на більш ніж третині території, у тому числі в регіональних центрах і кількох великих агломераціях (Донецько-Макіївській, Горлівсько-Снаківській, Луганській). Отже, на сьогодні несприятливий розвиток подій в цих двох макрорайонах є основним викликом територіально-політичній цілісності України. Але різні геополітичні небезпеки пов'язані з розвитком ситуації в

інших макрорайонах держави, де зосереджена також значна кількість легальних проросійських організацій, які практично відкрито ведуть антидержавну діяльність. Відчутними є і прояви радянської ментальності та політичного нігілізму, що потребує цілеспрямованої державної політики в інформаційно-культурній сфері.

Масштабними і різнобічними є соціальні та економічні небезпеки регіонального розвитку України. Це насамперед характерна для всієї України демографічна криза, яка найбільш гостро проявляється у Центрально-Лівобережному, дещо менше – у Центрально-Правобережному та Подільсько-Поліському макрорайонах. Водночас в деяких західних макрорайонах (Волинському, Закарпатському) ситуація щодо тенденцій відтворення населення більш сприятлива, зате особливо зловідомими є питання зайнятості й зовнішніх трудових міграцій. Зберігається і дуже високий рівень незрівноваженості статеві структури населення, критично зростає кількість розлучень, залишається високою дитяча смертність, особливо у сільській місцевості. Викликають тривогу тенденції економічної стагнації і, зокрема, – деіндустріалізації України, характерні для більшої частини території держави, зумовлюючи поширення масового безробіття, еміграції, зниження рівня добробуту громадян. На фоні зростання державної заборгованості, недостатності капіталовкладень збільшується розрив в рівнях промислового виробництва різних макрорайонів України, засвідчуючи наявність уже суттєвих територіальних диспропорцій їхнього економічного розвитку. Це проявляється у зростанні контрастів в обсягах виробництва промислової продукції на одну особу, наприклад, в Харківсько-Придніпровському макрорайоні цей показник є на порядок вищим, ніж у деяких західних макрорайонах, насамперед Закарпатському й Буковинсько-Північно-Бессарабському. Все більш помітними є економіко-географічні диспропорції у розвитку регіональних центрів та віддалених територій, зумовлюючи внутрішньо регіональні контрасти та розширення внутрішньо регіональної соціально-економічної периферії.

Ідентифікація небезпек регіонального розвитку України може бути вихідним пунктом всіх конструктивних впливів на політичну та соціально-економічну ситуацію в державі, що і є основним завданням регіональної політики, яка в сучасних умовах, з огляду на більшу кількість завдань, мусить розглядатися ширше – як внутрішня геополітика, основним засадничим принципом якої мало б бути створення механізмів ефективного використання позитивних передумов і усунення чи послаблення негативного впливу різних деструктивних чинників.

З огляду на реальні виклики, які постали перед Україною, основним завданням регіональної політики (внутрішньої геополітики) на сучасному етапі є: 1) відновлення суверенітету у межах державної території та

забезпечення територіально-політичної цілісності України; 2) оптимізація територіальної структури державної влади й місцевого самоврядування; 3) усунення ментально-культурних контрастів у поглядах на державно-політичний розвиток України; 4) призупинення негативних соціально-демографічних тенденцій; 5) збалансування економічного розвитку, виявлення регіональних можливостей економічного росту. І тут важливо наголосити на одному принциповому моменті: регіональну політику з подолання різних небезпек макрорайонного рівня на сьогодні мають здійснювати не лише органи державної влади, недосконалість і невідповідність яких в контексті регіональної політики є доконаним фактом, але й сукупність усіх інших суспільно-політичних структур – органів самоврядування й громадських організацій, політичних партій, наукових центрів, різних фахових середовищ, зокрема інформаційних. Не вдаючись до конкретики щодо вирішення окремих проблем регіонального розвитку (це предмет широкого суспільного обговорення), важливо виділити кілька принципових положень щодо реалізації регіональної політики. Зокрема: 1) в процесі оптимізації взаємин центру і регіонів не можна вдаватись до двох крайніх варіантів – централізації чи децентралізації: необхідним є баланс центральних й регіональних інтересів та повноважень; на низовому рівні при створенні об'єднаних територіальних громад не можна допускати погіршення соціально-культурного обслуговування віддалених сільських поселень і відповідно – обезлюднення сільської місцевості; 2) міжрегіональне зближення суспільних поглядів щодо національно-державних цінностей та інтересів можливе за умов зміцнення української політичної нації, утвердження загальнодержавної самосвідомості, поглиблення культурної ідентичності держави; важливо також утверджувати геополітику національної пам'яті, спираючись на позитивну оцінку тих важливих моментів та постатей минулого, щодо яких є загальноукраїнський консенсус; 3) збалансований регіонально-економічний і соціальний розвиток не може здійснюватись на засадах заявленої концепції т. зв. сталого розвитку, яка по суті передбачає низькі темпи росту економіки через запровадження низки обмежень щодо використання ресурсів, а потребує різкого економічного прориву, насамперед в напрямі нової індустріалізації, та посилення економічної ролі регіонів історичного ядра України, які сьогодні через об'єктивні й суб'єктивні передумови суттєво відстають у промисловому розвитку.

Насамкінець слід зазначити, що через практичну відсутність цілеспрямованої діяльності щодо економічного піднесення та консолідації суспільства на основі загальнонаціональних інтересів Україна зіткнулася з низкою суттєвих загроз регіонального розвитку, що потребує нового

погляду і щодо розуміння сутності сучасних викликів, і щодо застосування нових підходів в регіональній політиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дністрянський М. С. Політична географія України. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 348 с.
2. Дністрянський М. С. Суспільно-географічне макрорайонування України: нові методологічні підходи і пропозиції. *Limes*, 2014. Т. 1. С. 11 – 21.
3. Долішній М. І., Паламарчук М. М., Паламарчук О. М., Шевчук Л. Т. Соціально-економічне районування України. Львів: НАН України. Інститут регіональних досліджень, 1997. 50 с.
4. Заставний Ф. Д. Територіальні передпланові прогнози. К.: Наукова думка, 1998. 182 с.

Осіпчук І. О.

к.геогр.н., доцент кафедри географії і туризму
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету ім. акад. С. Дем'янчука
м. Рівне, Україна

ПОШИРЕННЯ COVID-19 У СВІТІ

31 грудня 2019 року Державному офісу ВООЗ Китаю було повідомлено про випадки пневмонії невідомої етіології (невідомо причина), виявлені в місті Ухань, Китайська провінція Хубей. З 31 грудня 2019 року по 3 січня 2020 року національні органи влади в Китаї повідомили ВООЗ про 44 пацієнтів із пневмонією невідомої етіології. Протягом цього звітного періоду збудника не було встановлено (табл. 1) [1].

19 березня кількість підтверджених випадків у всьому світі перевищила 200 000. Щоб досягти перших 100 000 підтверджених випадків знадобилися три місяці, а наступних 100 000 – лише 12 днів (рис. 1) [2].

Станом на 19.03.20 найбільша кількість зафіксованих випадків зараження COVID-19 зафіксовано у Китаї – 81 238, Італії – 35 713 та Ірані – 17 361. У Китаї кількість нових випадків за день досягла максимуму 13 лютого (15 141 нових випадків за добу), після чого їх кількість почала скорочуватись і 19 березня зафіксовано лише 75 нових випадків за добу.

Таблиця 1